

Nastassja Martin

VERJETI V ZVERI

Nastassja Martin

VERJETI V ZVERI

Prevedla Mimi Podkrižnik



UMco

Ljubljana 2023

Nastassja Martin
VERJETI V ZVERI

CROIRE AUX FAUVES

Copyright © Éditions Gallimard, Paris, 2019.

© za Slovenijo UMco, 2023. Vse pravice pridržane.

Prevedla: Mimi Podkrižnik
Izdajatelj in založnik: UMco, d. d.
Zbirka Odkrito

Odgovorni urednik: Samo Rugelj
Knjigo uredila: Renate Rugelj
Oblikovanje ovitka in postavitev: Aleš Cimprič
Sliki na naslovnici in ovitku: iStock
Tisk: Camera, d. o. o.
Naklada: 400 izvodov, 1. natis
Ljubljana 2023

Cet ouvrage a bénéficié du soutien du Programme
d'aide à la publication de l'Institut français. /
Izdano s podporo Programa za pomoč pri izdaji knjig, ki
ga izvaja Francoski inštitut.



V okviru določil Zakona o avtorski in sorodnih pravicah so brez pisnega dovoljenja založbe prepovedani reproduciranje, distribuiranje, javna priobčitev, predelava ali druga uporaba tega avtorskega dela ali njegovih delov v kakršnem koli obsegu ali postopku, v številni fotokopiranje, tiskanje in shranjevanje v elektronski obliki.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821.133.1-94

MARTIN, Nastassja
Verjeti v zveri / Nastassja Martin ; prevedla Mimi Podkrižnik. - 1. natis.
- Ljubljana : UMco, 2023. - (Zbirka Odkrito)

Prevod dela: Croire aux fauves
ISBN 978-961-7136-39-5
COBISS.SI-ID 111962371

UMco d.d., Leskoškova 12, 1000 Ljubljana, tel.: 01/ 520 18 39
e-naslov: bukla-urednistvo@umco.si, spletna stran: www.bukla.si

Vsem bitjem metamorfoze tukaj in tam.

*Kajti некоč bil sem že deček in deklica,
grm in ptič in nema riba iz morja.**

Empedokles: Fragmenti, 17

* Empedokles, *Fragmenti*, KUD Logos, Ljubljana 2016
(iz grščine prevedel in spremno študijo napisal Jan
Ciglencečki).

➤➤➤ *Jesen* ➤➤➤

Medveda že več ur ni, jaz pa čakam, čakam, da se gosta megla razkadi. Stepa je rdeča, roke so rdeče, obraz je otekel in raztrgan, neprepoznaven. Kakor v času mitov vlada nerazločnost, jaz sem ta brezoblična gmota s potezami, ki so izginile pod raztrganinami na obrazu, prekrita s telesnimi tekočinami in krvjo: rojstvo je, ko pa očitno ni smrt. Okoli mene šopi rjavih dlak, zlepljenih s strjeno krvjo, prekrivajo tla in spominjajo na nedaven boj. Osem ur že, morda več, upam, da bo helikopter ruske vojske predril meglo in prišel pome. Ko je medved zbežal, sem si okoli noge zategnila naramnico nahrbtnika. Nikolaj mi je, takoj ko me je dohitel, pomagal poviti obraz, na glavo mi je zlil dragocene zaloge *spirta**, ki mi je s solzami in krvjo stekel po licih. Nato me je pustil samo,

* Ruski izrazi in stavki so zapisani fonetično. (Op. prev.)

vzel je moj mali terenski alcatel, da bi z vrha gorske pečine priklical pomoč. Gotovo je razmišljal o slabi povezavi, o prastarem telefonu in oddaljenih antenah, češ, ko bi le delovalo, kajti povsod okrog so vulkani, ki so še pred nekaj trenutki slavili našo svobodo, zdaj pa oznanjajo našo ujetost.

Zebe me. Tipam za spalno vrečo, zavijem se vanjo, kolikor morem. Misli mi odtavajo k medvedu, se vrnejo nazaj, obračajo, pletejo vezi, analizirajo in razčlenjujejo, zidajo gradove v oblakih. Možgani mi gotovo delajo sto na uro, informacije potujejo v vse smeri, hitreje kot kdaj prej. Tempo je kakor iz sanj, bučen, silovit, avtonomen in nevodljiv, in vendar še nikoli ni bilo nič resničnejšega in bolj aktualnega. Zvoki, ki jih zaznavam, so pomnoženi, slišim kot zver, sem zver. Prešine me, ali se bo medved vrnil, da bi me pokončal, ali da bi jaz pokončala njega, ali pa da bi v poslednjem objemu umrla oba. Toda slutim, čutim, da se to ne bo zgodilo, da je zdaj že daleč, da se opoteka v visokogorski stepi, da se mu na kožuhu nabirajo kaplje krvi. Bolj ko se odmika in jaz prihajam k sebi, bolj se polaščava drug drugega. On brez mene, jaz brez njega, kako preživeti kljub vsemu, kar je bilo izgubljeno v

telesu drugega; kako preživeti s tistim, kar je bilo v njem odloženo.

Zaslišim ga veliko prej, preden pristane. Nikolaj in Lana, ki sta me dohitela, ga ne slišita. Prihaja, rečem. Ne, ničesar ni, odgovorita. Samo mi v brezkončnosti z meglo, ki se dviga in spušča. Nekaj trenutkov zatem nas vendarle pride iztrgat iz nje oranžna kovinska pošast, ohranjena iz sovjetskih časov.

* * *

V Ključiju je noč, globoka noč. *Ključii. Ključna vas.* Center za usposabljanje, skrivno oporišče ruske vojske na Kamčatki. Ne bi smela vedeti, da Moskva na ta ubogi konec zemlje vsak teden izstreljuje rakete, da bi izmerila njihov doseg in v morebitni vojni zadela ameriške obale Beringove ožine. Prav tako ne bi smela vedeti, da so vsi staroselci s tega konca, Eveni, Korjaki, Itelmeni, kolikor jih je še ostalo, vključeni v vojsko, saj so brez severnih jelenov in gozdov, absurdnost je pač norma, in tako se zdaj borijo za svoje rablje. Toda to že ves čas vem, kajti tak je moj poklic. Eveni, s katerimi si že več mesecev delim gozdni vsakdanjik, so mi ob večerih pripovedovali o bombah, ki jih je razneslo

blizu dormitorija. Posmehovali so se mojim vprašanjem, me motrili s pogledom, pogosto so me imeli za vohunko, prijazno, hudobno, ironično so mi pripisovali različne vloge, toda vedno so mi povedali vse. O vasi, alkoholu, pretepih, gozdu, ki je vse bolj oddaljen, z njim pa tudi materni jezik, ki ga zlagoma pozabljajo, o delu, ki ga primanjkuje, o domovini, ki jim kot rešitev ponuja oporišče Ključi.

Ironija usode. Dispanzer je v *ključni vasi*, prav tam smo pristali, za žičnimi ograjami in rešetkami, za stražnimi stolpi, v volčjem žrelu. Jaz, ki sem se pri sebi nasmihala, ker poznam vse prepovedane stvari o tem skrivnem kraju, se znajdem v osrčju tamkajšnje zdravstvene ustanove za vojake in ranjence, skoraj v vojni.

Rane mi šiva starejša gospa. Vidim jo, kako neskončno previdna in spretna je z nitjo in iglo. Prešla sem fazo bolečine, ničesar več ne čutim, a se še vedno vsega zavedam, nič mi ne uide, nadčloveško lucidna sem, ločena od svojega telesa, čeprav še vedno v njem. *Vsjo budjet harašo*, vse bo v redu. Njen glas, njene roke, to je vse. Gledam svoje dolge, svetle in rdeče lase, kako mi v šopih padajo po nogah, ko jih striže, da bi mi lahko zašila rane na lobanji, ki se po

čudežu ni razčesnila. Borim se, da bi razločila svetlobo, a se ne da narediti prav veliko, noč je nepresojna, boleča, neskončna, ni se mogoče izvleči kar tako. Takrat ga zagledam: v sobi je debel in preznojen moški. Vame usmeri telefon, fotografira me, ovekovečiti hoče trenutek. Torej ima groza zares obraz, ki pa ni moj, ampak njegov. Pobesnim. Rada bi se vrgla nanj, mu razparala trebuh, izvlekla drobovje in porinila v roko nesrečni mobitel, potem pa ga prisilila, da med umiranjem naredi najlepši sebek, a ne morem. Lahko samo zamomljam, naj neha, in si nerodno zakrijem obraz, zlomljena sem, strta. Starejša gospa razume, potisne ga ven in zapre vrata. Ljudje, reče, saj veste, kakšni so.

Preostanek noči mine tako, z njo, da spet šivava, umivava, striževa, še šivava, izgubim občutek za čas, ta teče, midve pa plujeva po temnem morju z vonjem po alkoholu, na valovih, ki se dvigajo in spuščajo. Sredi naslednjega dne pridejo pome. Helikopter že čaka, prepeljali me bodo v Petropavlovsk. Izkrca se velik, nasmejan in umirjen Rus, v rdečih oblačilih je videti kot gasilec. Ponudi mi voziček, a ga odklonim, nakar me dvigne, si me nasloni na ramo, da bi se spustila po stopnicah, bela, siva, bela, siva, stopila skozi vrata in ven

na beton. Strnjena množica, ki je prišla občudovat spektakel, preži name s telefoni, s prosto roko si še vedno zakrivam obraz, izmikam se bliskavicam in oprta na svojega rešitelja znova poniknem v helikopter.

* * *

Pot prestanem napol pri zavesti. Spomnim se, da me je zeblo, da sem težko dihala zaradi krvi, ki mi je tekla v grlo. Ob prihodu me zdravniki silijo, naj na nosilih ležim na hrbtu. Povem jim, da ne morem, da tako ne morem dihati, vendar vztrajajo, več jih pristopi, da bi me držali, saj jih je skoraj za ves oddelek, dušim se. Kričanje, vpitje, v imobilizirani roki začutim vbod, nato pa se mahoma vse ustavi, luči zaplešejo, prvič po medvedu izgubim zavest, zatem pa nič, sploh ničesar več, praznina, belina, še sanj ni.

Ko se zbudim, sem popolnoma gola, sama, privezana na posteljo. Pasovi mi stiskajo zaplestja in gležnje. Preučim situacijo. Ležim v prostorni beli sobi z odpadajočim ometom, ob moji postelji so razvrščena prazna ležišča, pač eden od starih dispanzerjev iz sovjetskih časov, nekaj glasov odmeva v daljavi. V nosu in

tudi v grlu imam cevko; dolgo traja, da dojamem zakaj diham tako čudno in kaj je ta stvar iz zeleno-bele plastike okoli mojega vratu: traheotomija. Napol v deliriju čakam, da se bo v sobi prikazal doktor Živago, kader je že tak. A vstopi svetlolasa medicinska sestra, vsa nasmejana. Nastinka, izvlekla se boš, mi reče. Za njo se pojavi visok in plečat moški, v škornjih, ki šklopotajo po ploščicah, z zlato verižico, zlatimi zobmi in zlato uro. Glavni zdravnik je, to se vidi, v njegovih rokah so sedanje in prihodnje operacije, moj prisilni jopič in vse drugo. Ne smem ga izpustiti iz oči, me prešine.

Pa je precej simpatičen, s svojim rumenim nasmeškom bolnišničnega kralja. Pohvali me: nikomur ni jasno, kako si lahko še živa, ampak si. Bravo. *Maladjec*. Zelo močna ženska si, doda. Odvrnem mu, kako si samo želim, da bi me odvezali. To pa ne, to ni mogoče, ostala boš tako, da boš zaščitena pred samo seboj. Ah, prav. Dneva, ki sledita, sta čista kalvarija. Cevka, ki so mi jo vstavili v grlo, mi povzroča strašne bolečine, in še tiste nasmejane medicinske sestre, ki je prihajala k meni na začetku, ni več. Zdaj skrbi zame neka druga, zelo mlada, premlada. Glavna medicinska sestra jo nadzira z enim očesom, treba se je dobro naučiti ... Novinka postane moja najhujša mora. Obsesija je,

saj razmišljam samo še o tem, kako razrahljati vezi, ki me ovirajo. Brž ko moje varuhinje izginejo za vrati, si izmišljam vsemogoče metode. Dvakrat se mi uspe odvezati, izpulim si cev, ki prenaša v moj želodec kostanjevo črno kašo. Ta barva, dobro se je spomnim. Dajte hrano, slišim, kako kričijo po hodnikih ob koncu dneva. Si ji dala hrano? reče glavna sestra vajenki. Nahranila sem jo. To je prava beseda. *Karmit*. Spet vidim starega prijatelja Ila, v Manaču, kako iz notranjosti jurte kliče nečaka Nikito: Si nahranil pse? Pojdi nahraniti pse! *Idi karmit!* Odtlej ne morem več slišati te besede, ne da bi me zvalo v trebuhu. Zelo jasno se spomnim hudobnih črnih oči mladenke, ki je bila še včeraj otrok, kako me gledajo. Spet si jo predstavljam, kako neprizadeto vbrizgne hrano v cevko, hoče me kaznovati in se maščuje, zato ker obstajam, zaradi lastnega bednega življenja, kaj pa vem, zaradi vsega, kar ne gre po njenem in se ji upira, kaže mi, da ima vsaj enkrat moč.

Ko kaša vdre v moj želodec, zakričim od bolečine. Po licih mi stečejo solze, še nikoli nisem bila tako nemočna, na milost in nemilost izročena moškimi, ženskami, celo frkljam, slečena, privezana, pitana, na meji človeškega sem, na robu tistega, kar mislim, da človek lahko še prenese. Glavna sestra, opozorjena na moje krike,

vedno prisega na stare metode? Dvomim, da po bolnišnicah v Moskvi pacienti na oddelku za intenzivno nego poslušajo isti napev kot jaz. Poleg tega tudi niso v tem dispanzerju, ki je videti kot gulag. Pomislim, da mi ne bodo verjeli, ko bom pripovedovala o tem, če bom prišla ven, če se bom izvlekla. Odločim se: vse to bom popisala, ko bom lahko.

K sreči so noči zabavnejše, a nič manj nadrealistične. Anja sledi Ini, za njo je na vrsti Julija. Vsak večer isto. Medicinska sestra, ki me čuva, sedi za majhno šolsko klopjo, na koncu sobe. V poltemi, v soju miniaturne nočne lučke, pripravlja obveze. Izreže, prepogne, spet izreže in še pregane. Tukaj ni nič dano. Vse je narejeno z ženskimi rokami. Vsako noč približno ob isti uri zadoni iz druge sobe ime dežurne sestre, kliče jo moški glas. Anja! Anja ravnodušno vstane, pogleda proti moji postelji in stopi skozi vrata. Ni mi treba dolgo napenjati ušes, da razumem, kaj se plete. Dosežeta me pridušeno stokanje in moško sopenje, glavni zdravnik zabava bolničarko. Vsako noč ista pesem, samo ime je drugo: Julija! Ina! Vse je jasno. Ko sem prvič videla glavnega zdravnika, kako sredi dneva poljublja na usta eno od medicinskih sester (čeprav sem na tem delu intenzivnega

oddelka očitno samo jaz očitvidka), sem naivno mislila, da je njegova punca, zdravnik in medicinska sestra, potemtakem, zakaj pa ne. Nato sem ob spoznanju, da so vse sestre redno poljubljale glavnega zdravnika na usta, pomislila, da je to lokalna navada: tudi Eveni se pozdravijo s poljubom na usta, če so iz iste družine. Ob ponavljajočem se sopenju iz noči v noč pa mi je bilo vse manj jasno, kaj se dogaja. Gotovo je šlo za kakšen drug, manj znan običaj. Koliko dogajanja! Prav tuhtanje o seksu me je obudilo v življenje, izstopila sem iz prostora med dvema svetovoma. Kako nenavadno, da si človek opomore, ko sliši druge, kako se vsak večer ljubijo. Takrat so moje bolečine začele popuščati.

Ker sem zadnje dni krotka, so medicinske sestre zadovoljne, zato me končno odvežejo. Da si ne boš izpulila cevke! Ne, ne bom si je, samo pretipala si bom golo telo, da se spomnim, kakšno je. Tistega dne še enkrat zmagam: sestra privoli, da bo izključila dihalno simfonijo. Končno zadiham.

Navdušeni nad mojim vzornim vedenjem pridejo na vizito še drugi (moški) zdravniki, vselej v spremstvu glavnega zdravnika, ki pazi

na svojo rešenko kakor na punčico svojega očesa. Pogovarjamo se, jaz leže v postelji, medtem ko vlečem tanko rjuho čim višje, da bi si pokrila prsi; oni pri moji glavi ali ob vznožju postelje. Vidno bolje mi je. Razumljivo, da mi še vedno nočejo vrniti osebnih predmetov, zlasti ne telefona, na tem oddelku je to prepovedano, zatrjujejo. Pojasnim jim, da se strašno dolgočasim. Mi lahko daste nekaj, da se zamotim, karkoli, knjigo? Eden od zdravnikov se zamisli in se čez čas vrne s knjigo šal o medicini, pacientih, ruskem negovalnem osebju. Naslovnica je črna, besedilo je napisano z mastnimi črkami, ne spomnim se naslova. Žal mi je, a tukaj nimam drugega kot to ..., mu je očitno neprijetno. Nič hudega, super je, vzamem, mu rečem.

Ne morejo verjeti. Nastinka bere pet dni po tem, ko se je ovedla, pet dni po bližnjem srečanju z medvedom že bere. In to šale! Gotovo se pogovarjajo o meni, kajti v mojo sobo ljudje malone paradirajo. Gledajo me, kako sem zatopljena v knjigo, sprašujejo, ali je smešna. Zelo smešna, odgovorim vedno znova. Obiskujejo me, da bi me pozdravili in mi čestitali. Proti koncu naslednjega dne vstopi glavni zdravnik, pred seboj potiska televizor na kolesih. Izvoli, reče. Zdaj boš lahko gledala kaj bolj zanimivega.